

כ"ז זכריה אג"ו

20

ט"ו

= א.א. אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל.

המגיד מדובנא מספר: שאלתי את פי מורי ורבי, הוא רבנו הקדוש הגאון החסיד מו"ה אליהו מוויילנא זצוק"ל, מה ההבדל בין התורה הקדושה ובין משנה תורה, ואמר לי כי הארבעה ספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו דרך גרונו של משה. לא כן ספר דברים, והיו ישראל שומעים את דברי הספר הזה כאשר שמעו דברי הנביאים אשר אחר משה. אשר הקב"ה אמר אל הנביא היום וליום מחר הלך הנביא והשמיע החזון אל ישראל, ואס"כו בעת אשר דיבר הנביא אל העם כבר היה נעתק ממנו הדיבור האלקי. כן היה ספר דברים נשמע אל ישראל מפי משה רבנו ע"ה בעצמו.

(אהל יעקב, ריש פר' דברים)

פרק י"ד

ולזאת, היה משה רבנו ע"ה מוכן כל רגע לנבואה, כמו שאמר (במדבר ט, ח) "עמדו ואשמעה" וכו', וכמו שאמרו רז"ל (*), וכן היה משיג נבואתו בכל המקומות באיזה מקום שיהיה, בהשואה גמורה בלא שום חלוק כלל, כמאמרם ז"ל בשמות רבה פ"ב, ובבמדבר רבה פרשה י"ב, ובחזית סימן ג' בפסוק (שה"ש) "עמדו עשה כסף" זה לשונם: "למה דבר הקדוש ברוך הוא עם משה מתוך הסנה וכו', ללמדו שאין מקום פנוי בארץ פנוי מהשכינה, שאפילו בתוך הסנה היה מדבר עמו". עד כאן לשונם. והוא כפי בחינת מדרגתו הנוראה.

ורק אשר בקשה נפשו "הראני נא את כבודך" (שמות לג, יח), לעמוד על מהות זה הענין הנורא, ולראות איך הוא יתברך שמו מלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מניה, זה לא נתן לו, והשיבו הוא יתברך: "לא תוכל לראות וכו', כי לא יראני" וכו'.

הגה"ה והוא גם כן אחד מהשערים, מה שיצקב אבינו ע"ה אמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ומשה רבנו ע"ה לא אמר, כמאמרם ז"ל (פסחים נ"ז א'). כי ענין שבח "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" משמע שיש גם כן מציאות נחות ועולמות, וכמו שכתבתי לעיל פרק י"א, ע"ז שם, ולכן אמרו

יעקב אבינו ע"ה, שהוא כפי מדרגתו כנ"ל. אמנם מדרגת והשגת משה רבנו ע"ה כפי שבארנו, הוא גם כן עצם ענין היחוד דתבת "אחד" דקריאת שמע, כפי שנתבאר שם, לכן הוא לא אמר בשכמל"ו ביחודו יתברך שמו:

והיה הולך וגדול בזאת המדרגה כל עת, עד שעלה בידו, וזכה אליה קדם סלוקו מן העולם, בשלמות היותר אפשרי בכח האדם לזכות בעודו בזה העולם. כמו שמצינו במשנה תורה בפרשת ויהיה אם שמוע, (דברים יא) שתחלה אמר "לאהבה את ה' אלהיכם" וגו', ותכף לו בפסוק שאחריו אמר בלשון מדרב בערו "ונתתי מטר ארצכם" כו', שהוא הנותן והפועל, כי התבטל בעיני עצמו ממצאיות כלל, ורק השכינה לבד המדרגת, לכן אמר "ונתתי". וזה שאמרו ז"ל (זוהר פנחס רלב): "שכינה מדרגת מתוך גרונו של משה", וכמו שאמר הכתוב (שמות יב, ח): "פה אל פה אדבר בו", ולא כתיב אליו, אלא בו, בתוכו ממש.

ולזאת המדרגה בשלמות, עדין לא זכה אליה שום אדם וזולתו, מעת חטא אדם הראשון, וגם לא יזכה אליה שום אנוש על יבשתא

עד ביאת הגואל במהרה בימינו, כמו שהעידה התורה הקדושה
(דברים לד, י) "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" כו'. (ואף
שאמר בלשון עבר, התורה היא נצחית וקאי גם על זמן דורות
הבאים, שאחר עבר כל דור מהעולם נוכל לומר שלא קם בזה הדור
נביא כמשה בזאת המדרגה. ולכן אמרו בתנא דבי אליהו: (פרק
כ"ה) "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק
ויעקב", ולא אמרו למעשי משה רבנו ע"ה.

התורה והמצוה

(6) אלה דברים, המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

המחשבות המחשבות המחשבות המחשבות

ספר דברים, שאנו פותחים בקריאתו השבת, הוא הספר של ביאור התורה
בידי משה, כפי שהתורה פותחת וכותבת. קיומו של ספר כזה מפתיע
ביותר, מדוע יש עניין בביאור לתורה? במשך ארבעים שנה במדבר למדו
בני ישראל את התורה, קיבלו ממשה בהדרגה חלק ועוד חלק בה, ומדוע
יש צורך בביאור נוסף ערב מותו של משה? מה היה חסר בתורה
שהתקבלה עד עתה?

התורה
המקובלת

מתברר שכעת באה דרגה שונה של קבלת תורה, דרגה של ביאור. עד עכשיו קיבלנו את התורה בדרגה מסוימת, וכעת מתקבלת התורה בדרגה אחרת, מפיו של משה.

עיקרון זה עולה גם משמו של הספר, "משנה תורה". השם "משנה" מבטא בוודאי את השניות, בהופעתה של התורה, אך באופן עמוק יותר הוא מעיד על קיומה של מדרגה שנייה, אחרי מזו של שאר התורה. אם ישנה מדרגה נוספת כזו, עלינו להעמיק במהותה ועניינה.

תורה מצד המקבל

וזמור"ל נדרש לעניין זה, מתוך התבוננות על כפילויות נוספות בתורה. בהמשך ספר דברים תחזור התורה על עשרת הדיברות - מדוע יש צורך לחזור עליהם, ומדוע יש הבדלים בין הדיברות בספר דברים לאלו שבספר שמות? גם לוחות הברית הם שניים, ושני כרובים מצויים על ווארון. כפילויות אלו בהופעות התורה קשות להבנה; במבט פשוט, סביר היה שהתורה תהיה אחדותית, מסוימת ומוחלטת. כל עניינה של התורה הוא להביע את האחדות השלמה של המציאות. על פניו, ראוייה התורה שתיתן בלוח אחד ובאופן אחיד. מפני מה ניתנה התורה בדרך של שניות? מסביר המהר"ל:

ואין הכונה בזה חס ושלום שיאמר משה דבר מפי עצמו, אף אות אחת. רק ההפרש שיש בין המשנה התורה, ובין שאר התורה. כי התורה שנתן השם יתברך לישראל, יש בה שתי בחינות; הבחינה האחת, מצד השם יתברך, אשר הוא נותן התורה. הבחינה השנייה, מצד ישראל, המקבלים את התורה. ואם היה אחד נותן לחבירו דבר, והם שוים במדרגה, אין כאן רק בחינה אחת, כי שניהם שוים במעלה. אבל כאשר השם יתברך, שהוא על הכל, נתן התורה לישראל, והם בארץ, אי אפשר שלא יהיה כאן בחינה מיוחדת מצד הנותן, ובחינה אחרת מצד המקבל.

(תפארת ישראל מג)

המהר"ל מאיר לנו את הדברים באופן חדש. לדבריו, שתי בחינות יש לתורה, מצד הנותן ומצד המקבל. אין התורה אלוקית ועליונה גרידא; עם כל עליונותה של התורה, וזיקתה הברורה והמוחלטת לעליונים, יש בה גם בחינה של יחס וזיקה לתחתונים. אין היא רחוקה מאיתנו באופן מוחלט, אלא כביכול גם לנו יש חלק בה, גם לנו יש זיקה אליה. בעקבות זאת מתאפשר לנו לקבל את התורה ולהיות מושפעים ממנה, וכך גם נרקם יחס בין יסודות גבוהים ועליונים לתחתונים השפלים.

בחינה כפולה זו באה לידי ביטוי במערכות המצוות - יש מצוות שבין אדם לחברו, ומצוות שבין אדם למקום, ובזה התורה מתייחסת ופונה גם אלינו ואל תיקוננו. אולם מעבר לפרט זה, במובן העמוק יותר, יש בחינה

שבה התורה היא שלנו, של המקבלים. התורה עצמה כוללת את "צד הנותן", וכך היא מופיעה בארבעה חומשים, וגם את "צד המקבל", הכולל את הביאור והאופן שבו אנחנו מבינים וקולטים אותה. בחינה זו פותחת לפני העולם אור חדש, של קשר, יחס ואפשרות להתקרבות ולהשפעה הדדית בין עליונים לתחתונים.

ל"א, י"א. כבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלוקיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם¹.

פירש"י וז"ל: המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים כדאיתא במס' סוטה וכו' עכ"ל. וכן העתיק הרמב"ן בפסוק ט' וז"ל: ואע"פ שבכאן כתוב תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל והוא רומז לספר הזה של אלה הדברים על דעת רבותינו וכו', הרי שדעת חז"ל והראשונים היא שהמלך היה קורא את ספר דברים לפני קהל ישראל במוצאי השמטה. ויש לבאר ענין זה, מה נשמנה ספר דברים שהוא נבחר להיות נקרא על ידי המלך, וכי יש איזה חשיבות מיוחדת בספר זה משאר הספרים של תורת ה'?

ונראה שבאמת יש ענין מיוחד בזה שהמלך יקרא את ספר דברים, ובהקדם מה שיש לבאר פסוק בספר נחמיה [י"ג פ"א]: ביום ההוא נקרא בספר משה באוני העם ונמצא כתוב בו אשר לא יבוא עמוני ומואבי

בקהל האלקים עד עולם. ויש לחמוה, מדוע כאן כינה את התורה בשם "ספר משה", שהוא דלא כמו שמצינו בכל מקום ספר תורת משה וכדומה. ונראה לענ"ד שזהו כינוי מיוחד לספר דברים, והיינו לפי מה דמצינו במסכת בבא בתרא [דף פ"ח ע"ב]: בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם הקב"ה בירך ישראל בכ"ב וקללן בח' כו' ואלו משה רבינו ברכן בח' וקללן בכ"ב ברכן בח' מוה"י אם שמוע תשמע ועד לעבדך וקלל בכ"ב מוה"י אם לא תשמע ועד ואין קונה עכ"ל הגמ', ומבואר דקורא לברכות וקללות דמשנה תורה שהן של משה². ואפשר שזהו גם הפשט במה דאמרין בכ"ב [דף י"ד ע"ב]: משה כתב ספרו ופרשת כלעם וספר איוב, דלכאורה הא פרשת כלעם ג"כ בכלל ספרו היא כמו פרשת קרח וכדומה דבכלל ספרו הן, אלא על כרחך צ"ל דכל התורה לא היה משה רק כסופר כעלמא — וכלשון הגמרא שם [דף ט"ו ע"א]: הקב"ה אומר ומשה אומר וכותב, אבל משנה תורה הוא עצמו חברו ויסדו³, ולפיכך נקרא ספר

אחרי הכתו את סיחון

מהפסוקים הפותחים את הספר נראה שנקודה נוספת מאפיינת את משנה התורה. בחינה זו שמצד המקבל ניתנת לנו בערב הכניסה לארץ דווקא, ולא במקרה.

בארץ ישראל, עם ישראל עובר למימושה של התורה בפועל? עניינו של עם ישראל הוא להגיע לארץ ולהקים שם ממלכת כהנים וגוי קדוש. בארץ ישראל התורה איננה נשארת בעליונותה הניסית, אלא יורדת לחיי המעשה ממש ומאירה אותם. על כן משה רבנו מאיר ומבאר לנו את התורה לקראת הוצאתה לפועל, בכניסה לארץ.

התורה מדגישה כי משה רבנו אומר את דבריו "אחרי הכתו את סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון, ואת עוג מלך הבשן" (א ד). מדוע התורה מציינת את האירועים הללו בהקשר נאומו של משה?

נראה שאובי ישראל אלה, שהושמדו לפני הכניסה לארץ, אינם כאובים שקמו עלינו בראשית היותנו לעם. בתחילת המסע במדבר, עת היינו לעם, קמו נגדנו "ראשית גויים עמלק". עמלק נלחמו בשורש השורשים, בעצם הופעת היסוד האלוקי בעולם. עמלק לא היו מסוגלים לעכל את נקודת הראשית האלוקית של המציאות, זו שהופיעה ביציאתו של עם ישראל ממצרים ולאחריה. אך בשנת הארבעים, ערב הכניסה לארץ, אובי ישראל נלחמים נגד הופעה אחרת. משמעות כניסתו של העם לארץ היא ההוצאה לפועל של התורה בחיי המעשה, מצד המקבל שבה. נגד בחינה זו קמים אובים אלו, ומנסים למנוע את הכניסה לארץ. מבקשים הם ילעצור בעד הופעה זו של עם ישראל, אך לא יעלה בידם.

בספר דברים מתקשרים אנו לנקודה מיוחדת ועמוקה בתורה. ספר זה פותח לנו צוהר לעולם מיוחד, שבו יש שמים ויש ארץ, ושניהם מתקשרים דרך התורה. התורה מחברת ומאגדת, מעלה את העולם לעבר השמים, ומצד שני נותנת לשפעתם וברכתם של העליונים לרדת לעולם ולרוממו. כמובן, המרחק בין עליונים לתחתונים נשאר תמיד, ולפעמים הפער אף גדל. בעת שישראל אינם עושים רצונו של מקום, אין פניהם של הכרובים זה אל זה. עם כל זה, החיבור השלם בין שמים לארץ הוא חידושה של התורה ועניינה, ואותו אנו מקבלים בספר דברים, המשלים את התמונה הכוללת של התורה וחותרם את כתיבתה.

(10) מלך ישראל בן

אבל נראה מזה שענין הנישואין אצל בני ישראל אינו ענין פרטי הנוגע לשני הצדדים ומשפחתם בלבד, אלא הוא נוגע לקהל כולו, שעל ידי נישואיו נכנס הכחור לקהל ישראל ונהיה כחלק מהציבור, ולכן מי שאינו יכול לנישא נקרא בתורה ובלשון חז"ל בשם "פסולי קהל", והיינו שהוא נפסל מלהיות חלק מהקהל והוא צריך לישאר כמו שהיה — יחיד לעצמו. ולכן כל הדינים הקשורים עם זה, מי מותר ומתי מותר ואיך פרטי הדברים נעשים, כל זה חלק מתורת הציבור הוא, ושפיר שייכים דינים אלה בספר דברים. וזה הוא הטעם שאם חתן מתפלל בבית הכנסת אז כל הציבור שאצלו פטורין מלומר תחנון — ולא מצינו דין זה באבל ר"ל שאינו פוטר את הציבור מחמתו שלא בבית האבל, אלא משום ששמחת חתן אינו רק שמחתו אלא שמחת כל הציבור, וכולם נפטרים מלומר תחנון מחמת שזו היא שמחתם ממש ולא משום שמחת החתן, ודו"ק⁷.

(11) מלך ישראל

והצרות ודי זהב (א' א')

בכשי' כאן בשם מדרש, וצצרות, זו מחלקתו של קרח (שהיתה במקום הנקרא צצרות, וע' בשפ"ח), ודי זהב — זה מעשה העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהי' להם, וכמו שנאמר (הושע ב' י') וכסף וזהב הרביתי להם וזהב עשו-לבעל, עכ"ל. והנה יפלא, שובך המקרים ממאחר למוקדם, שהרי מעשה העגל הי' קודם ענינו של קרח, וזכר ענינו קודם מעשה העגל. ואפשר לומר בישוב דבר זה עפ"י מה שכתב רש"י בפרשה יתרו בפסוק אנכי ה' אלהיך, כי בעת שעמד משה לטעון לפני ה' למצוא זכות על ישראל ממעשה העגל, אמר לפניו, שמא אמרת אנכי ה' אלהיכם, והלא אמרת אנכי ה' אלהיך. לי אמרת ולא להם. ונתקבלה טענתו זאת, ולפי זה עבר ענין חטא העגל.

אבל כשבא קרח ואמר, כי כל העדה כולם קדושים (ריש פרשת קרח) ועל זה פירש"י ממדרשים, שאמר, כולנו שמענו מפי הגבורה אנכי ה' אלהיך, ובזה ביטל זכות טענת משה, ונתעורר חטא העגל.

ומתבאר, דעת קרח הי' חטא העגל נחשב כמו חלף ועבר, ועל ידו נתעורר מחדש ולזה כיון משה להזכיר מעשה קרח קודם לחטא העגל, להורות דהתעוררות מחטא העגל באה מסבת מחלוקת קרח, ולכן זכר השם הצרות קודם ודי זהב.

קשון זה — ענינם כך, ורצו שיעמדו על ענין האומה מה הם, כי הלשון הוא גדר האומה מה שהיא.

ולעיל בפרשת שלח לך (ממונ' יג' טו) אצל וישיבו אותם דבר" לא פירש (כפ"י) מידי, משום דבהגדה¹⁷⁵ שייך שפיר וישיבו אותם

דבר", שבא לומר שהביאו להם תשובת דבר. אבל שאמר 'הבא לי תשובה', פשיטא, כל מי ששולח שליח — אדעתא שיביא לו תשובה שולח אותו. וזה שהוקשה כאן, דלמה בנצרך לומר שישבו דבר, שודאי לכך שלח

אנשם¹⁸⁰:

זה "ספר משה".

ועיין ביבמות [דף ד' ע"א]: ואמר רב יוסף אפילו למאן דלא דריש סמוכים בעלמא במשנה תורה דריש וכו', ועיי"ש בתוס' ד"ה וכי וכו'. אבל בהגהות מהר"ב רנשבורג שם הביא בשם הראב"ן בזה"ל: ודוקא במשנה תורה דריש ולא בכל התורה וטעמא משום דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מוקדם ומאוחר אבל משה שסידר משנה תורה פרשה אחר פרשה לא סידר אלא להדרש עכ"ל.

עוד נ"ל לברר לפ"ז, דהנה ביהושע [א' פ"ח] כתוב: לא ימוש ספר התורה הזה מפיק וגו'. ופירש"י ח"ל: ספר משנה תורה הי' לפניו עכ"ל [והיינו שדייק מלשון הזה דמשמע דמראה באצבע]. והנה מקור דברי רש"י אלו הם חז"ל בב"ר [סוף פרשה ו']. ועיי"ש, והיינו דס"ל לחז"ל דהא דאמרינן בפרשת המלך [דברים י"ז פ"ח] וכתב לו את משנה התורה וגו', לא קאי זה על ספר תורה שני בלבד וכמו שפירשו רז"ל במסכת סנהדרין והביאם רש"י שם, אלא דהמלך צריך גם ספר מיוחד של ספר דברים.

וביאור ענין זה, דספר דברים כתב משה כשראה שבני ישראל עומדים ליכנס לארץ ישראל, ולכן כנס בספר זה כל הענינים והשייכים להנהגת המלוכה ולהנהגת כלל

ישראל בארץ ישראל⁴, כי המלך הוא זה שאחראי שכל עניני הנהגת הציבור יתנהגו על פי חוקי התורה⁵, ובמיוחד סידר משה ספר זה כדי שיהיה הכל מסודר למלך למען ידע איך להנהיג את העם, ולכן עכשיו כשעמדו ישראל ליכנס לארץ ישראל ויהושע נטל את שרביט ההנהגה מידי משה, ציווהו השי"ת שלא ימוש ספר דברים — ספר הנהגת המלך — מידו, אלא יהגה בו יומם ולילה.

ובאיהו לשון הם מדברים. ואם תאמר, מאי אכפת להו באיהו לשון הם מדברים. ובראה, כי ע' לשונות הם כנגד ע' אומות, ולכל אומה נתן לה לשון¹⁷⁶, והלשון הוא

מתיחס אל האומה, לפי מה שהיא — נתן לה קדוש ברוך הוא לשון¹⁷⁷, כי לשון הקודש נתן לעם הקודש¹⁷⁸, נמצא כי הלשון הוא מתיחס לפי מדרגת האומה. ולפיכך היו רוצים לדעת באיהו לשון הם מדברים. ונתן לנו כבר ענין כל לשון, כי אותם שיש להם

(12)

יד

איה

(5)

(177) כפי שכתב באור

ה'ש' (סג) 'יש לכל אומה ואומה צורה מיוחדת... כי הלשון הוא מוצא הדיבור אל הנגלה... כי כמו שדיבור הוא צורת האדם, שהרי נקרא האדם 'חי מדבר', כך הלשון נחשב צורת כל אומה'. (176) לשון בתפארת ישראל פס"ד [קצד]: 'הלשון היה לשון הקודש, כפי מה שראוי לישראל להיות לשון מיוחד, במה שהם אומה מיוחדת בקדושה, לכך היה להם לשון הקודש'. ואורות שהלשון נקרא 'לשון הקודש' - ראה רמב"ן שמות ל, יג, במחלוקתו עם הרמב"ם [מ"ג ג, ח]. ובנתיב הצניעות מ"ג א, קח: כתב בזה: 'הרמב"ם דל דבר בספרו מ"ג א, ח] שלכך נקרא לשונו 'לשון הקודש', מפני שלא הונח בלשון הקודש לשון מיוחד על דבר ערה... אבל אין נראה שיהיה נקרא 'לשון קודש' בשביל שיש גמגומ בלשון גמאי, שא"כ לא היה הלשון קודש בעצמו, אבל יקרא 'לשון קודש' מפני שהלשון הוא מרי ותולדות האדם מה שמוציא בשפתיו ור' במדבר פ"ד הערות 74, 76, ולפיכך יש לכל אומה ואומה לשון בפניע, כמו שכל אילן ואילן יש לו פרי בפני עצמו, ואין זה כוח. אמנם לשון הקודש הוא המיוחד שיש לאדם מצד קדושתו... ולכן התורה וספרי הקודש נכתבים בזה הלשון דוקא, ומפני זה נקרא הלשון 'לשון קודש'. ואנו אומרים מה שעשה הרמב"ם סבה - הוא מסובב, כי לדברי הרמב"ם הסבה שנקרא 'לשון הקודש' בשביל שאין בו דבר גמאי, ודבר זה הוא מסובב, שלכך אין בו לשון ערה וגמאי מפני שהוא לשון הקודש. ואין ראוי שיהיה בו לשון ערה וגמאי בלשון שהוא קודש'. וראה להלן פ"ב

שייכות ה"איכה" של אדם הראשון ל"איכה" של ישראל

איכה יִשְׁבֶּה בְּדֶרֶךְ הָעִיר רַבָּתִי עִם הַיְּתֵה כְּאַלְמָנָה רַבָּתִי בְּגוֹיִם
שָׁרָתִי בַּמְדִּינֹת הַיְּתֵה לְמָם.

(א, א)

רבי אבהו פתח למגילת איכה, והמה כלדם עברו צריח (הושע ג, ז), מהו כלדם - כלדם הראשון, אמר הקדוש ברוך הוא, כלם הראשון הכנסתיו לגן עדן ולימיני ועבר על טווי וגרשתי ושלחתי וקוננתי עליו איכה, דכתיב (נחשית ג, ט) ויאמר לו איכה - איכה כתיב, אף גניו הכנסתים לארץ ישראל ולימיני ועברו על טווי וגרשתי, שנאמר (הושע ט, טו) מביתי אגרשם, ושלחתי, שנאמר (ירמיה טו, א) שלח מעל פני ויאלו, וקוננתי עליהם איכה.

[איכה רבה פסחמא]

מבואר במדרש כי ישנו קשר אמיץ בין אמירתו של הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון (בראשית ג, ט): "איכה", ובין הקינה שקונן על ישראל "איכה", והתמיהה גדולה הרי במה שאמר לאדם הראשון "איכה", אין זו לשון קינה כלל, ואמנם יש דמיון בין האותיות, אך הניקוד שונה והמשמעות שונה, ומהו איפוא פשר הענין, כשם שקונן הקב"ה על אדם הראשון "איכה" כך קונן על ישראל "איכה", לכאורה אין שייכות בין הדברים.

אם יוכל האדם לעצות על שאלת "איכה" ימנע מעצמו את קינת "איכה"

המגיד מדובנא ביאר את הענין במשל נפלא, אב אחד עשיר שרצה להנחיל את עסקיו לבנו, קרא לבנו ומסר לידו כמה בתי אכסניה העומדים על פרשות הדרכים להתפרנס מהלנת אורחים וממכירת מאכלים ומשקאות, אף הזהיר אותו לאמור: אל תיקח לך שום שותף לעסק זה כי אם לבדך תשגיח על כל האכסניות, מאחר שכל עסקי שותפות גורמים רעה.

עוד הוסיף האב ואמר לבנו: ויותר מכך הזהיר בני מלהושיב עמך בביתך את השותף, כי סתם שותף פגיעתו רעה, שותף השוכן עמך בביתך לא כל שכן.

אך הבן לא שמע בקול האב ולקח לו שותף, לא זו בלבד אלא אף הקצה לו חדר בביתו. כששמע האב כך, שלח איגרת לבנו ובה מילה ראחת "איכה", כלומר היכן מקומך ואיה מקום שכנך.

לימים נידלדל הבן, כפי שצפה האב והזהירו על כך מראש, וכל האכסניות עברו לרשות שכנו השותף, ונתקיים בו הכתוב (דברים כה, מג):

(13)

כז
9c

(14)

21c
3א
6
7c

(6)

1 "הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה", שוב הריץ אליו אביו איגרת ובה מלה אחת והיא: "איכה", רמז לו שאילו היה שומע בקולו תחילה ולא היה מכניס זר לביתו, לא היה סופו רע ומר.

15 נמצא שהאב פתח ב"איכה" של אדם הראשון, וסיים ב"איכה" של קינות, כי שתי האיכות הן באמת ענין אחד. אילו היתה לו מתחילה תשובה טובה לשאלת "איכה" ולא היה מאבד את עצמו, אזי לא היה מניע לקנות "איכה" באיבוד כל רכושו.

הנמשל הוא, אומר המגיד מדובנא, אדם הראשון קודם החטא, היה כל העולם שלו, והיתה שליטתו בכל, וכמאמרם ז"ל שבראו הקב"ה מלוא כל העולם, אולם לאחר מכן ניתן כח גם לסיטרא אחרא, וכיון שנעשה הס"א שותף לאדם הראשון, שאלו הקדוש ברוך הוא "איכה", כלומר היכן אתה והיכן אויבך שעתיד ליטול ממך הכל, לבסוף גברה ידו של הס"א ואדם נידלדל וירד עד שראוי לקונן עליו "איכה".

מזה יש לכל אדם להסיק את המסקנה המתבקשת ולראות תמיד אם יש לו תשובה לשאלת "איכה" כדי שלא יצטרך בסוף לקונן "איכה" חלילה, שאילו יתפוס עצמו מבעוד מועד, ימנע מעצמו צער רב בעתיד.

The Hidden Seeds of Redemption

16 THE SEDRAH OF DEVARIM IS ALWAYS READ ON THE SHABBOS PRIOR to Tishah B'Av, and its *Haftarah* is the selection from *Yeshayahu* beginning with the word *chazon*, "vision." It is for this reason that this Shabbos is called *Shabbos Chazon*. However, it is important to understand the connection between this Fifth Book of the *Chumash*, *Sefer Devarim*, and the historic period of the destruction of the Holy Temple in Jerusalem which occurred twice on the ninth day of Av.

16 *Sefer Devarim* is not only a review of the events which transpired under the leadership of Moshe and a recapitulation of many laws of the Torah, but it also includes the admonitory orations which Moshe delivered before his death, where he cautioned his people, as they prepared to enter the Promised Land, to remain loyal to G-d's teachings and commit themselves to the observance of His commandments. Moshe was concerned lest Israel stray from the path of Torah disciplines which he had taught them and fall prey to the undemanding, immoral lifestyle of their new neighbors once they would settle in the Land of Canaan. He also expressed

24 his fear that if they deviate from the *derech Hashem* and violate the Covenant between themselves and the Almighty, they would be exiled from the Land, as indeed eventually happened.

24 This explains the link between the Book of *Devarim* and the period of the *churban*, of destruction, in Jewish history, which was the consequence of the nation's defection. The word איכה which we find in our *Sedrah*, איכה אָשָׂא לְבָדִי (1:12), and in the *Haftarah*, איכה הָיְתָה לְיוֹנָה (Yeshayahu 1:21), as well as being the name of the Megillah which we read on Tishah B'Av, represents *tochachah* (admonition), according to our Rabbis. Moshe, Yeshayahu and Yirmeyahu all admonished Israel to correct their ways —

(16)
Table Talk
New Belant

(7)

which bring *churban* — and to return to their G-d and reconfirm their commitment to the Covenant, for only then can Israel hope for a period of *binyan*, of rebuilding and of *nechamah*, of comfort.

Interestingly, the name for the Shabbos before Tishah B'Av is *chazon*, "vision," because the *sefarim* tell us that even as we mourn the loss of the two Temples on Tishah B'Av, we must have a vision of the third *Beis HaMikdash*. We believe that in the destruction of the Holy Temple and Jerusalem, the seeds of rebuilding and reconstruction lie. We believe that even when G-d destroyed the walls of Jerusalem, He did so with חשבון, with calculation and precision. This explains the phraseology of the verse in *Eichah*: חָשַׁב ה' לְהַשְׁחִית חוֹמַת בֵּת צִיּוֹן נֶטָה קוֹ "Hashem resolved to destroy the wall of the Daughter of Zion, He stretched out a line" (*Eichah* 2:8). The word חָשַׁב usually means to think and resolve, but it can also allude to a חשבון, an accounting or calculation. The *Navi* is implying by the phrase נֶטָה קוֹ, "He stretched out a line," that the destruction was not haphazard but a careful, calibrated Divine act.

A line is used by a builder when he builds a wall to make sure that it is straight. He uses a plumb line so that the bricks, stones and blocks are properly aligned. No one, however, would use such a line to demolish and destroy a wall or a building! What the verse is teaching us is that when G-d decreed the destruction of Jerusalem, he did so with a חשבון; it was done with precision and had an ultimate purpose. Even though the city and the Temple were destroyed, the people lived on. At that moment of destruction, the seeds of Mashiach were being planted, and the building

of the third Holy Temple was being planned. Indeed, according to tradition, *Mashiach* was born on *motza'ei* Tishah B'Av, and there is a custom among Sephardim to make a festive party immediately after Tishah B'Av to celebrate the advent of *Mashiach* whose soul came to earth at that time.

We see that the *Sedrah* of *Devarim*, the *Haftarah* of *Chazon* and the reading of *Megillas Eichah* are all interwoven and closely linked. But we must also be sensitive to the fact that *Shabbos Nachamu* follows our observance of Tishah B'Av, teaching us that hidden in the destruction are the seeds of *Mashiach*. This has always been the legacy of our people, never to despair but to hope and believe in our ultimate redemption, for in the words of the prophet, we are ever אֲסִירֵי הַתִּקְוָה, "prisoners of hope" (*Zechariah* 9:12).